

Előfizetési ár:

Egész évre 4 frt.

Félévre 2 frt.

Hirdetések soronként 10 kr.

Mindenmí közlemények a szerkesztőhöz intézendők.

23-dik sz.

Megjelen minden hó 1-én és 15-ikén.

Megrendelhető minden pósta-hivatalnál és a szerkesztőségénél R.-Palotán vagy Budapesten az állatorvosi tanintézetben.

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny.

Felelős szerkesztő és tulajdonos: Nádaskay Béla, tr; társszerkesztő: Varga Ferencz, tr.

Tartalom: A gyakorlat köréből. I. Krausz Károly m. á. o.-tól. — Elvérés a bélfodor lemezei között lónál. Sequens Ferencz trnsegédétől. — Tárca: Létért való küzdelmünk és a társadalom. Dr. Müller Kálmántól. (I. Folytatás). — Kisebb közlemények. — Különfélék. — Szerkesztői közlemények

A gyakorlat köréből.

I.

E lapok tisztelt olvasói közül azok, kik a gyakorlat keserű kenyerére vannak utalva, úgy hiszem nem egyszer tapasztalták, hogy az állattulajdonosok legtöbbje lehető legkevesebb bizalommal viseltetik az általuk ma is „Curschmied”-nek nevezett állatorvossal szemben, s a mi csodálatos, akkor veszi azt csak igénybe, mikor saját „mélyreható tudománya” s a javasasszony ráolvasása csütörtököt mondott. Csoda-e aztán, ha az eként negligált állatorvos bizonyos elégtételt érez, ha a totaliter elfuserált gyógy mód helyes kerékvágásba térítésével fényes eredményt mutat fel?

Nem akarok példákat idézni, hiszen szaktársaim előtt ilyen akárhány ismeretes; aztán a fenékkerítés, mely előbbi soraimból kirí, egyedül arra való, hogy bevezesse azt, a mit ezután vagyok mondandó.

Azon bajok, melyek a gyakorlatban legsűrűbben szoktak előfordulni — mint azt e lapok tisztelt olvasói igen jól tudják — külbajok szoktak lenni. Ezen külbajok között szerény tapasztalatom szerint legtöbbször pata- és csüdbajok fordulnak elő, s ezek állatorvosi kezelés alá csak akkor kerülnek, ha lónál lépnek fel s ha már egy se reg laicusoktól eredő gyógyszerrel s kezeléssel a veszélyesség színvonaláig emeltettek.

Szaklapunk, a „Veterinarius” munkatársai között nem egy van olyan, ki a patabajok egyikét-másikat megbeszélés tárgyává tette, s hitem szerint ezután is — mint specialiter avval foglalkozó — azzá teendi; ez okból a csüdön előforduló három kóralakot leszek bátor gyógykezelési szempontból szerény megbeszélésem tárgyává tenni, megtoldván azt a maron és háton előforduló két és illetőleg egy kórgyógykezelési módjával.

Egészen újat keveset fogok mondani, de a mit mondok, azt jó lélekkel ajánlhatom szaktársaim figyelmébe.

A csüdhajlásban — mint ismeretes — leggyakrabban a csüdsömör, a kötélbe hágás és a fagyási fekély szokott előfordulni. Minő tünetek különböztetik meg egyiket a másiktól, azt úgyhiszem teljesen fölösleges ide iktatnom, e helyett megkivánom említeni, hogy — eltekintve egyes mellékes szerektől — mind a három kóralaknál eddig gyógykezelési szempontból az Ungventum Lithargiri játszta a főszerepet.

Nem akarok levonni semmit e régi szer érdemeiből, de ki kell nyilatkoztatnom, hogy a csüdhajlás mélyebbre ható fekélyeinél engemet legkevesbé sem elégített ki, sőt sokszor cserben hagyott a legfelületesebb csüdsömör vagy kötélbe hágásnál is.

Mikor a sors a praxis útjára terelt, hasznosnak véltem erősen megjegyezni, hogy idült sebeknél és illetőleg fekélyeknél nem egyedül anyaghiánnyal leend dolgom, melyet vissza kell pótolni, hanem septicus anyagokkal is, melyekét meg kell semmisíteni. Ebből folyólag közelfekvő volt belátnom, hogy az Ung. Litharg. alig, vagy épen nem antisepticus szer, tehát helyét egy ilyen kell hogy elfoglalja.

Jóllehet az eddig antisepticusoknak hitt szerek egyikéről másikáról bebizonyult, hogy nem az, az Acidum carbonicumot a legjobb búvárok ma is annak tartják, s ez a Liszterkötés alakjában a sebészeket ma sem hagyja cserben.

Nem emlékszem, hogy honnan és miként, de tudom, hogy akkor, midőn az állatorvosi tanintézetben tanársegéd voltam, tudomásomra jutott, hogy sebek- és fekélyeknél a carbolsavat krétapor és lenolajjal összekötve az állatgyógyászatban is használták és pedig jó sikerrel. Ha nem csalódom, akkor ajánlatomra a sebészeti kórodán meg is kísérelték, de nem emlékszem minő eredménnyel.

Azóta a gyakorlat azon helyzetbe juttatott, hogy e szert — a csüdhajlás fennemlített három kóralakjánál — dicsérettel kell elhalmoznom.

Mélyre ható és felületes elhanyagolt vagy roszul ke-

zelt csúdhajlasi fekélyek, melyek az Ung. Litharginak s más használtatni szokott szereknek nem engedtek, előbb említett carbolsavas kenőcs alatt hihetetlen rövid idő — 5 egész 18 nap — alatt teljesen gyógyultak. Ép ily kedvező eredményt láttam mar és háttörésnél, s ez indított arra, hogy e szert megbeszéljem s szaktársaim figyelmébe melegen ajánljam, megjegyezvén, hogy csüdfekélyeknél a szert egyszerűen rákenve használtam, mar- és háttörésnél pedig előre bocsátott hideg, agyagos-eczetes borogatás után.

Következő vény a szer összetételéről s az alkatrészek arányáról tájékozást nyújt:

Ep. Acid. phenyl. cryst. solut.

grm. 5.

Kreta alb. pulv.

grm. 50.

Ol. Lini s. q. ut. f. Linimentum.

Ds. Naponta kétszer a sebet bekenni.

Azon hitben, hogy tisztelt szaktársaim e lapok hátsó oldalán hasonló közleményekkel szintén igénybe veendik, jövő alkalommal a szerkesztő úr engedelmével egy másik szert tesztek megbeszélésem tárgyává.

Krausz Károly,

N -Küküllő megyei központi
állatorvos.

Elvérzés a bélfodor lemezei között lónál.

Az 1878. évi november hóban a m. kir. állatorvosi tanintézetben egy kólika ellen gyógykezelt középszerűen táplált, 16 éves ló hullott el, melynek boncolásánál következő érdekes változások tüntek fel:

TÁRCSA

Létért való küzdelmünk és a társadalom.

Irta és a magyar orvosok és természetvizsgálók XX-ik vándor-gyűlésének 1879. évi augusztus hó 28-án tartott megnyitó nagy-gyűlésén előadta *Dr. Müller Kálmán.*

(Folytatás.)

És ha már most azt kérjük, hogy e küzdelemben ki a győztes és mi dönti el a győzelmet, ismét törvényre akadunk, mert látjuk, hogy általában az győz, melynek legkevesebb hibája és legtöbb előnye van, mely az adott körülményekhez leginkább tud alkalmazkodni, szóval a legtökéletesebb. „Győzzön a jobb” ez a küzdelemnek alapelve.

Kiállja a küzdelmet mindaz, a mi hasznavehető, a mi jó, a mi tökéletes; a mi pedig tökéletlen, a mi rossz, a mi haszontalan, az vagy tönkre megy, vagy lassan-lassan átalakul és alkalmazkodik.

Láttuk, hogy folytonos átalakulás útján az ember miként fejlődött a szerszámkészítő állatból emberré, mint iparkodott végtelen küzdelem árán elérni azon első helyet,

Külvizsgálat. A hulla jobb oldalon fekvé találtott, merevsége közép fokú. A mellkas alsó részén s bal oldalt a bőralatti kötőszövetben savós, némileg kocsonyaszerű beszűrődés látható. A bőralatti kötőszövet és izomzat vérszegény. Az izmok halvány sárgás vörös színezetűek. A test természetes nyílásai rendesek.

Belvizsgálat. A hasfal felvágásakor a hasürből két liternyi vöröses-sárga savó ömlik ki. A belek előre vannak nyomulva. A bélfodornak a végbélhez tapadó savóshártya lemezei $1\frac{1}{2}$ méternyi terjedelemben a végbél hosszirányában, s a tapadási helytől egész fel a gerincoszlopig egymástól el vannak válva, kitágultak és hullámzó tapintatúak s terjedelmük miatt a már úgyszólván kitágult hasüregnek több mint negyed részét foglalják el. A bélfodor nevezett savóshártya lemezei sötét, néhol egész szederjes színezetűek, igen vérdúsak, helyenkint pedig kisebb-nagyobb egész tallérterjedelmű vérömlenyekkel tarkáztak s tartalmukat 8 liternyi, részint folyékony, részint pedig alvadt vér képezi, mely utóbbi több helyen a bélfodor lemezeinek belső felületéhez erősen oda van tapadva. Az elvált bélfodor lemezei között igen sok véredény is el van roncsolva, melyek szabadon lógnak le a vérbe. Ezen roncolt falú véredények üregei nagyrészt morzsolékony rostos anyag által vannak eldugaszolva. E tájon a végbél fala 50 ctmnyi hosszúságban egész 1 ctmnyire megvastagodott, savóshártyája köles egész krajczár terjedelmű vérömlenyeket mutat; nyákhártyája igen duzzadt, vérdús, szakadékos s helyenkint 1 mmnyi vastag, sárgás és levonható croupos izzadmánnyal borított, nyákhártya- és savóshártyaalatti kötőszövege pedig véresen és savósan van beszűrődve. Ugyane tájon a bélfodor tapadási helyén a bélfodor lemezei között 3 ctmnyi vastagságú savós beszűrő-

a melyre végre is eljutott. Fejlődésünk menetét tartva szem előtt, annak minden mozzanata tiltja felednünk azt, hogy *állatsorozat* élén állunk.

Mindnyájunk felett csak egy a természet kormánybója ; és azon lénysorozat, mely a Bathybiusnál kezdődik és az emberrel végződik, okvetlen ugyanazon természet-törvény hatalma alatt áll. Hatalma alatt áll az egyes ember úgy, mint fajunk kisebb-nagyobb körü társulása, a család, a társadalom, az állam, mint annak összesége.

Társadalmi törvény tehát nem egyéb, mint az emberiségre alkalmazott természettörvény, a társadalom Darwinismusa.

Ime, ez tehát azon alap, melyen kívül nem állhat senki, ezen törvény bir oly általános kötelező erővel, hogy egyéni önkénynek, személyes választásnak többé helye nincs. Igaz ugyan, hogy Metternich szerint az élet színhe-lyén két hely között, szinpad és páholy között szabadon választhatunk; részünkről erre nincs szavunk, de János szász király nem bánta volna, ha Metternich a diploma-tiához is annyit ért vala, mint a természettudományokhoz.

Igy világít be a Darwinismus mint szövetnek a tár-

dés látható, hol kisebb-nagyobb roncsolt és morzsolékony rostonya által eldugaszolt véredények tűnnek fel s mogyoró- egész diónagyságú tömött rostonyatömegek láthatók. Ugyanitt, valamint a bélfodornak ezen helyhez közelebb fekvő többi részeiben is, borsó- egész mogyoró-nagyságú véres infarctusok (gócok) észlelhetők, melyeknek legtöbb része a közepen már szétesésnek indult. A bélfodor nyirkmirigyei általában igen duzzadtak s véres és savós beszűrődést mutatnak. A gyomorban kevés félig emésztett tápszer és gáz, nyákhártyája duzzadt és rücskös felületű. A vékonybelekben kevés tápanya és nyák, nyákhártyájuk középvértartalmú. A vastagbelekben híg bélsár s kevés gáz; nyákhártyájuk helyenkint vérdús. A mellső bélfodri ütérnek, a felső hurkabéli és mellső végbéli ütér közös ága ki van öblosödve, fala e tájon erősen megvastagodott, behártyája érdes s rajta hártyszerű morzsolékony rostonya tapad, melyben sok Sclerostomum armatum álcza fészkel. A máj halvány, törékeny, vérszegény és elzsírosodott. A lép és vesék kissé vérszegények. A tüdők téztás tapintatúak s metszfölszinükről kissé habzó savó vonható le. A sziv üreiben igen kevés rostonya, alvadt és folyékony vér, billentyűi épek.

Az elősorolt s leginkább feltűnő kórbonczi változásokból látható, hogy az állat halálát a bélfodor savóhártya lemezei közt történt elvérzés idézte elő.

Ezen elvérzés létrejövele úgy magyarázható meg, hogy a bélfodri ütérben talált morzsolékony rostonyából egyes czafatok leváltak s a véráram által tovasodortatva a bélfodorban a végbél tapadási helyén fennakadtak, s kisebb fokú vérzésre, — infarctusok képződésére adtak okot. A kiömlött vér helyenkint rostonyává alvadt, mint ez a bélfodor tapadási helyén volt látható. A képződött

sadalomba, és azon nagy kérdésekre, melyek kielégítő magyarázatát a bölcsészettől és metaphysikától eddig hiába vártuk, a természettudomány adja ezentúl a feleletet. Legjobbaink tényleg azon fáradoznak, hogy e tannak elveit a legvégső consequentiáig kövessék, mert társadalmunk bonyolódott viszonyaira nem lehet oly képletet alkotni, mely a legkülönbözőbb és legellentétebb létfeltételek és érdekek birálatát foglalja magában.

Az állatok a czélből társulnak, hogy a küzdelmet könnyebbé tegyék, hogy könnyebben védhessék magukat közös külellenségek ellen és hogy így egyesek számára kedvezőbb létfeltételeket teremtsenek, egyesek fejlődését gyámolítsák. Az egyes egyének a többiek fölé fejlődését csak azon küzdelem segíti elő, mely fajrokonok között foly.

Ugyanezen elveken alapul az emberek társulása is. Társulunk, hogy a létért való küzdelmet könnyítsük. A mig hatalmunk a természet erőire kiterjed, addig új meg új létfeltételek támadnak; ezen határon túl ugyanazon feltételekért küzd ember ember ellen; a természetereökből vagy más feltételeket iparkodik levonni, vagy oly termé-

infarctusok és rostonyatömegek, valamint a bélfodri ütér kiöblösödése s rostonyával történt részbeni eldugulása következtében vérkeringési akadály jött létre. E miatt, a beállott visszeres vérkeringéssel együtt, a bélfodornak és a végbél falának savós és véres beszűrődése és számos kisebb-nagyobb vérömleny keletkezett. A megrepedt véredények által támadt nagyobb vérkiömlések a bélfodor lemezeit egymástól mindinkább elválasztották, s újabb és nagyobb véredények repedésére adtak okot, melyeken át, még mielőtt elég erős rostonyadugaszok keletkeztek volna, elvérzés jött létre. A végbél nyákhártyájának krupos lobja, melynek oki összefüggése a fentebbi bántalommal nem mutatható ki, s ezzel talán csak mint szövödmény lépett fel, szintén okul szolgálhatott a végbél falának beszűrődésére és vérömlenyek keletkezésére, s így ez is a leirt elvérzési folyamatot nagy mérvben elősegíthette.

Sequens Ferencz,
tanársegéd.

Kisebb közlemények.

A juhok heveny sárgasága.

A juhoknál előforduló ezen betegség, melyet Schütz „heveny sárga májorvadásnak” nevez, sok német vidéken nagy veszteségeket okoz; így *Prahl* ker. á. o. egy birtokon 400 drb juh közül 200 drbot látott elhullani 5 nap alatt; *Hoppe* közlése szerint egy más birtokon 150 hizó-űrű hullott el rövid idő alatt e kórban.

E betegséget a csillagfürt (*Lupinus polyphyllus*) etetése okozza és pedig *Gips* ker. á. o. tapasztalata szerint különösen az érettnak hatása káros. Nevezett állatorvos állítja, hogy ha a juhok még nem érett csillagfürtöt

szeterők hódításán fáradozik, melyeket kezére keríteni eddig még nem sikerült.

Mivel pedig a mi küzdelmünk embertársaink életére vagy feltételeire nem támadhat, természetesen csak a *munka* terére van szorítva, mely önkénytelenül is újabb létfeltételekre vezet. Ebben rejlik a küzdelem *anyagi* és *ethikai* jelentősége. Anyagi hasznot hoz az emberiségnek, mert az új létfeltételek az anyagi jólétnek feltételei egyszerismind, csak neki köszönjük, hogy ma több ember bir megélni, mint ezelőtt száz évvel, és hogy az élet anyagi javaiból egyre ma aránylag több esik, mint akkor. De ethikai nyomóssággal is bir, mert minden *haladásnak* végoka.

Mindenki a maga és övéi számára jó helyet kíván, senki sem akar kiszoríttatni és mivel mindenki ugyanezt akarja, az egyes csakhamar kényszer helyzetbe s végre inségbe jönne; de a küzdelem találékonyvá teszi, új feltételekre és munkára utalja. Ezen ethikai jelentőséget különösen azokkal szemben kell hangsúlyoznunk, kik azt állítják, hogy a létért való küzdelem a felebaráti szeretettel, a humanizmussal meg nem fér. Bizonyára nem független ítélet és tárgyilagos gondolkodás jele, ha valaki irigy-

ettek, étvágycsökkenés áll be, később lassanként elsóványodás, bágyadtság, a szemkőhártya sárga színezete következik be. Ez aztán az idült sárgaság, mely szintén okozhatja az állat elhullását. Ha azonban az érett csillagfürtöt s nagyobb mennyiségben, akár csépeletlent akár az egyes kicsépelet részeket kapják a juhok, — a betegség heveny lefolyásúvá válik. A juhok igen izgatottakká lesznek; a legkisebb zörejtől futnak; majd étvágytalanság, az ürítékek (ganaj és húgy) visszamaradása, a fej tompultsága, sőt eszméletlenség lép fel; az állatok előre hátra, vagy oldalaslag tolnak; rágási görcsök, majd véres habkifolyás az orrból s végre a halál áll be. Bonczolatkor valamennyi szervnek sárga színezete, a vér sűrűsége, a bélhuzam savóshártyáján kisebb-nagyobb vérpontok, a nyákhártyában pedig számos vérömleny vehető észre; a húgyhólyag és még inkább az epehólyag teli; ez utóbbi egészen 12 Ctm. hosszú és 5 Ctm. vastagságot is elér; a máj nagybodott, citromsárga, porhanyó; az agy véredényei igen teltek s az agyburkokban vérömleny góczok találhatók.

Heller tapasztalatai szerint a 8—10 hónapos fiatal birkák gyorsabban és hevesebben betegednek semmint az öregek.

Seifert közli, hogy Militsch kerületben, elromlott s gombáktól lepott csillagfürt szalmájától két nap alatt 270 drb juh elhullott; a betegség az egyes falkákban hevesebben vagy enyhébben lépett fel, ahhoz képest a mint többet vagy kevesebbet fogyasztottak amaz eledelből; a bárányok és egy évesek közt, melyek abból nem kaptak, a betegség nemis lépett fel.

Tiede a csillagfürt által okozott betegséget két alakban látta fellépni (a lengyel Wartenberg kerületben),

ség és gyűlölet nélkül küzdelmet magának képzelni nem bír. Hiszen a küzdelem csak kivételesen személy ellenes, általában öntudatlan küzdelem az mindenkivel. Mindannyian érdekeink teljes kielégítésére törekszünk, a mit el nem érhetünk soha; kénytelenek vagyunk kevesebbrel is beérni, azaz önkénytelenül is concessiókat teszünk embertársainknak. És a mint mérték szerint, úgy a mód szerint is, még pedig határozott conventionális szabályokhoz vagyunk kötve. A gyáros például, nem tör vetélytársa élete ellen, — de halálának hasznát sem venné, mert ketten is elfoglalnák helyét — hanem azon lesz, hogy jobb árúkat készítsen. Az egyenes károsítás szándéka nélkül mindenki vetélytársát iparkodik túlszárnyalni, használva magának és használva a köznek, mert csak a versenyben rejlik a *haladás* csirája.

A ki a tények természetszerű értelmezése elől célzatosan el nem zárkozik, annak el kell ismernie a küzdelemnek gyakorlati hasznát ép úgy, mint magas ethikai fontosságát.

Az állatok a velök született és a létfeltételek által nevelt tulajdonságaikkal küzdenek. A tulajdonságok ab

melyek egyikét a szemkőhártya vörössége, hiányos étvágy és az ürülék elmaradása jellegzett; és ha ily esetekben a csillagfürt etetésével felhagyva Glanbersót adtak a juhoknak, azok meggyógyultak. Másik alakja a bajnak a fej zavartsága s az összes nyákhártyák sárgasága által volt jellemezve, s így többnyire halálos kimenetelű volt.

Wegener két lovat is látott a csillagfürttől megbetegedni. Ezen állatok járása tántorgó vala; fejüket időnkint a jászolra támaszták, fogaikat csikorgaták s oly viresetet mutattak, mint a butacsirások. Érlökésök kemény, 60—64 egy perczre; a légzés nyugodt, az ürítés elmaradt volt. A szemek kőhártyája s a száj nyákhártya feltűnően sárga színezetet mutatott; a húgy gyakran, de kis részletekben eresztve és sötét színű vala; a lovak feltűnő hajlamot mutattak húgytól átvodott almot felemészteni. — A fejre alkalmazott hideg borogatások s belsőleg adott édesgigany és Glaubersó adagok, valamint hidegvíz-csőrék gyógyulásra vezettek.

—y.

Idült tályog a nagyagyban.

Lucas körállatorvos (Gersfelden) egy kétéves bikán a következő állapotot észlelte: az állat bágyadt s tompult érzékű; fejét, mely feltűnően melegebb, mindig balra fordítva tartja; ha pedig az jobbra vagy előre huzatott, az állat ismét csak a baloldalra vitte azt át. Járása bizonytalan, roskadozó; a szívlökés dobogó; az érlökés alig érezhető, egy perczre 90; a légzés 8 egy perczre. Egy hét múlva a bikát leölték, s abban felbonczoltatásakor következő változások mutatkoztak:

A lágy agyburok edényei vérrel nagyon teltek, közei savós-véres folyadékot tartalmaztak. Az agy állománya

solut értékkel nem bírnak; bizonyos körülmények között a legalárendeltebb képességek nagy előnyökké válhatnak és nincs tehetség, mely a küzdelemben esetleg lét és nem lét felett ne dönthetne.

Társadalmi fejlődésünk folyamában létünket mi is a rendelkezésünkre álló *tulajdonságokkal* állapítjuk meg. Vagyonnal az egyik, öröklött állással a másik; öröklött és szerzett, physisikai, szellemi és erkölcsi sajátságainkkal mindnyájan.

Nem repülhetünk ugyan mint a szárnyas, nem úszhatunk mint a hal, a sas éles szemével nem birunk, hallásunk nem oly éles mint a hiuzé, és ha mégis mindezek fölé helyezük magunkat, úgy joggal tesszük, mert az előnyök oly nagy összegével egyik sem rendelkezik, egyik sem oly *sokoldalú*, mint az ember. Mint a növény és az állat, úgy az ember is azon vele született hajlammal bír, hogy közös elődeire üssön. A küzdelem azonban arra kényszerít, hogy a legkülönbözőbb és folyton változó feltételeknek feleljünk meg, hogy a legellenkezőbb viszonyokhoz alkalmazkodjunk, erre pedig csak a sokoldalúság képes. Az egyes embernek sokoldalúsága fejlődésünknek egész történetét zárja magába. Minél kedvezőtlenebbek a

nedves, lágy, vérpontokkal telt. Az oldalgymocrok viztiszta folyadékkal duzzadásig teltek. A jobboldali nagy agy féltete felszine alatt tyúktojás mekkoraságu, az agygerenda közelébe leterjedő tályog volt jelen, mely sűrű szörp összeállású, sárgás szürke szervezetű genyet tartalmazott, s melynek falai simák voltak. A koponyacsontok változatlanok, a has- és mellüri szervek rendesek valának.

Fentnevezett állatorvos a tályogot erömüvi eredetűnek állítja, s véleményének indokolásául az azon vidéken uralgó rossz szokásra utal, hogy az állatok csekély ok miatt is bunkós bottal fejükön üttenek.

Ehhez a folyóirat szerkesztője (1. végül) a következőket jegyzi meg. Igen tanulságos ezen leirt eset. Tudvalevő, hogy az agy nem igen alkalmas genyedési folyamatokra, s ezek csak tályog alakjában lépnek fel, lobos genyedésképen majd épen nem. Az eves agytályogok többnyire kívülről, a fej és koponya lágy részeinek eves folyamatától átszármazva támadnak. A *fehértő* (bland) tályogok, melyekhez a fent leirt is számítandó, erömüvi behatásoknak következményeik, vagyis ama behatás az agyon azonnal oly változásokat idéz elő, melyek a lobot feltételezik. A fej csontjainak és lágyrészeinek eves folyamatai ugyan szintén előidézethetnek erömüvi behatások által, de az ezek után képződő tályogok nem tekintendők az erömüvi sértés *közvetlen* következményeiként. Az erősebb tályogok önálló s néha igen jól leválasztható falzattal bírnak; míg az új tályogok az ép agyállománynyal határosak. A *fehértő* (bland) tályogok felette gyakran lappangó befolyásúak; gyakran hosszabb időn át megvannak, s aztán hirtelen halált hoznak. Ama bika az agynak és a lágyburoknak heveny lobjában hullott el (Encephalo meningi-

feltételek és minél gyakrabban változnak, annál élénkebben és annál több irányban fejlődünk.

Törvény ez, mint kedd után a szerda; kényszerűség, melynek engednünk kell, mert a küzdelem eredménye attól függ, hogy hány és milyen tulajdonság áll rendelkezésünkre és ezeket mennyire birtuk fejleszteni. E fejlesztés születésünkkel kezdődik, midőn a kedvezőtlen külső körülményekhez kell simulnunk; cseperedve egyre fejlődünk, de legélénkebben akkor, midőn már saját fajbelieink ellen küzdünk. Az alsóbb rendű állatoknál, hol még a *communismus* bizonyos nemének van helye, oly primitív viszonyok között, hol a Polypus önzetlen maradhatott, ott a fejlődésre csak kevés alkalom nyílik; míg a magasabb rendekben, hol az élénk egyéni érdekek csak élénkebb küzdelem által elégíthetők ki, a fejlődés is magasabbra emelkedik. Ily szempontból a Polypus ellenében, fejlődésről tanuskodik a farkas egoismusa. Nem ismerünk mi véletlent, törvényszabta körforgásban mozgunk. A legélénkebb küzdelem által fejlődött a legnagyobb tökély, de a legtökéletesebb bir legtöbb egyéni érdekekkel is, ezért legélénkebben *ember* küzd *ember* ellen.

Mint gyémántot csak gyémánttal lehet köszörülni,

tis). Az idült tályogok mindig magukban foglalják egy új heveny agylob veszélyét.

(*Mittheil. a. d. Thierarztl. Prax. pro 1877/8.*)

—y.

A bal pitvar-gyomrocsi nyílás szűkülete lónál.

Egy 12 éves, butacsírában szenvedett herélt ló, munka közben nagy bágyadságot mutatott, s végre használatra alkalmatlanná lett. *Appenrodt* dr. ker. á. o. megvizsgálva az állatot, azt találta, hogy az lesoványodott, buta tekintetű és merev járású vala. Étvágya rendes; huggya világos szinezetű, ürüléke kásás; végtagjai hidegek. Érlökése 48 egy perczre s kicsiny. A szívlökés erősbödött s szétterjedt, vagyis a mellkasnak mindkét oldalán nagy kiterjedésben érezhető. „A hallgatkozó fül úgy érzé, mintha a szív egész tömegével a mellkashoz vettetnék.” Az első vagy systolicus hang rendes; a második (diastolicus) hang helyett fúvó zöreij hallható. A légzés erőltetett. A nyákhártyák halványak.

A lónak gyógykezelése nem vezetett eredményre s az állat nemsokára elhullott. — Bonczoltatásakor kitént, hogy a kétcsucusu billentyű megvastagodott s a bal pitvar-gyomrocsi nyílás szűkült volt; a szív feltünően nagy; bal pitvara s a jobb szívfél kitágult s túltengett; a bal gyomrocis túltengett és összehúzódott. Közlő még említi, hogy az agy oldalgymocrsai tágultak és tiszta folyadékkal teltek voltak.

(*Mittheil. d. Thierarztl. Praxis.*)

—y.

K ü l ö n f é l é k .

Az új állatorvosi tanintézet. A képviselőház elfogadván a műegyetem- és az állatorvosi tanintézetre vonatkozó

úgy az ember is csak emberek között csiszolódik; nagy-nak és nemesnek ép azon küzdelem a szülője, melyben ember ember ellen áll. A ki egyszer kibontakozott a rossz-ból, megszabadult attól a mi útját állotta, ki tehetségeit embertársainak tehetségein edzette, ki a létért küzdve versenytársát túlszárnyalni iparkodott és túlszárnyalta, azt méltán illeti meg a lét és közelismerés.

Végzettszerű folyomány, hogy minél több áldás sarjake a küzdelemből, ez annál inkább megvisel. Gondoljuk csak meg, hogy az ember küzdelme a sokoldalú küzdelme a sokoldalú ellen, a legtökéletesebb küzdelme a legtökéletesebb ellen, s vegyük hozzá még azt, hogy művelődésünk történelme nem mutathat fel kort, mely oly rohamos haladást tanúsítana, mint a mai, úgy egész nagyságában mered fel előttünk azon következtetés: hogy az emberiség még alig élt kedvezőtlenebb feltételek között, mint ma, úgy törvénynek tűnik fel, mit túlon túl érezünk mindannyian: hogy napjainkban a küzdelem oly véres és nehéz, a minő nem volt soha, soha!

Darwin elvei a pusztá véletlen és vak czélszerűség helyébe törvényt állítottak. Ugyanezen elveket alkalmazva

törvényjavaslatot, — elvégre az állatorvosi tanintézet egy a tudomány követelményeinek megfelelő új épületet fog nyerni. Mennyire szükséges már ily épület, azt csak az tudja megítélni, kinek volt alkalmá az országon kívül is körültekinteni, s látta, mennyire versenyeztek s versenyeznek ez irányban a külföld hasonló intézetei. A tudomány mai álláspontja követte belső felszerelésre is legalább a legszükségesebbet megadta a képviselőház, a legszükségesebbet, mondjuk, a melynek alapján a további fejlődés lehetővé van téve. — Bár történt volna ez — s bizony történhetett volna, — már évek előtt. De mindamellett a tudomány nevében, melynek utóvégre is egyik legszebb feladatát a haza jólétének előmozdítása képezi — annak nevében mondunk mi köszönetet amaz határozatért; mi kik e téren vagyunk apostolai a tudománynak s hazának.

Reménylhetőleg az építkezés azonnal foganatba vétetik, a mint az időjárás azt megfogja engedni, s bizony reménylhető, hogy az intézet száz éves fennállásának idejét mégis hozzá méltó hajlékban fogja majd megélni.

Az állatorvos egyletre a tagsági jelentkezések, sajnos, igen lassan érkeznek. Valóban szomorító részvétlenség az, mely saját működésünk terén nyilatkozik; s nemcsak szomorító, de káros hatású is, mert általa azok keveseket, kik hathatós részvétüket s fáradozásukat nem vonták meg az ügytől, ily részvétlenség mellett könnyen elvesztheti az ügy s az ügygyel mi.

A bécsi vágóhid számára eladott lovakról kiállított levelek, — miként több lap írja — nem semmisítettek

a társadalomra, véletlenül és czélszerűsége itt sem számíthatunk, és nem szabad ismernünk egyebet, mint okokat és okozatokat. És tényleg, ha közéletünk belszervezetét elemezzük, csakhamar arról győződünk meg, hogy nemcsak maga a küzdelem, de a vele járó jelenségek is csak a *küzdők és a létfeltételek között fennálló viszonyból erednek*.

Számtalanszor leírták Island kietlen szigetét, a festő ecsetje is könnyen teremti a végnélküli rónát, hol kopár a föld, hol mezőn nincs virág; de senki közülünk, kik itt egybegyűltünk, el nem képzei, hogy ama rideg magányban milyen az élet. Mi, kik a társadalomban születünk, növekedtünk és élünk, annyira megszoktuk annak előnyeit és hátrányait, hogy ezekkel csak ritkán törődünk, a mint folyton élünk s öntudatlanul veszünk lélekzetet. Pedig a létfeltételek minősége és mennyisége s azokhoz való viszonyunk, az együttélésnek a *társadalomnak sajátlagosságaitól* függenek.

Tagadhatatlan, hogy ott hol sokan élnek együtt vagy legalább egymás mellett, a vele született szükségletek könnyebb, teljesebb és rendesebb kielégítést találnak, mint másutt; ámde az is igaz, hogy az együttélés más-

meg, miután a bécsi vágóhidnál az a szokás, hogy a levágásra szánt lovakról paszus nem kérik. Miután ekként az itt kiállított lólevelek a lókereskedők kezében maradnak, nagy visszaélésekre nyílik alkalom, amennyiben az át nem adott lólevelek hasonszerű, hasonmagasságú, hasonló és jegyű lopott lovaknál ismét használhatók. Ezen baj megszüntetése végett a vásárigazgatóság egy kérvényt terjesztett a városi tanácshoz, melyben kéri, hogy a bécsi városi tanácsnál eszközölje ki, hogy az átvett lovakról kiállított lólevelek a kereskedőktől szintén átvétessenek s megsemmisítenek. Ily visszaélésekre és csalásokra, melyek a lólevelekkel történhetnek, igen kedvező alkalmat szolgálnak az elhullott és kiirtott állatokról visszamaradt paszusok is, mit e helyen szintén czélszerűnek tartunk feljegyezni s egyszersmind a hatóságok figyelmébe ajánlani, hogy az így visszamaradt paszusok az elhullt állatok tulajdonosaitól szintén elkéressenek.

(S. . .s.)

Az állami ménesekben létező törzsmének után fizetendő fedeztetési díjak a földmivelési ministerium részéről az 1880-ik évi idényre következőleg állapítatik meg: I. A kisbéri ménesben: a) Buccaneer, b) Cambuscan, c) Verneuil belföldi tulajdonos 500 frt, d) Ostréger telivér kanczánál 150 frt, félv. 80 frt, e) Bois Russel és f) Remény telivér kanczánál 100 frt, félv. 60 frt, g) Prince Paris teliv. kan. 80 frt, félv. 50 frt, h) Furioso és i) Virgilius 40—40 frt. II. A bábolnai ménesben: a) Amurath-Bairactar és b) Jussuf 40 frt. c) Gazlan és d) Samhan 30 frt, e) Osman és f) Schagya 25 frt. III. A mezőhegyesi ménesben: a) Bajnok teliv. 100 frt, félv. 60 frt, b) Eredmény, c) Tápio, d) Bibor és e) Vihar teliv. 80 frt, félv. 50 frt, f)

részt oly *tömegek érdekeit* szül, melyek csak az egyéni érdek rovására elégíthetők ki. Saját létünkért küzdünk ugyan, de küzdelmünk jó részben a társadalomnak szolgál! és minél magasabb fokon áll a műveltség, annál kevésbé teljesülhet a költő szava:

... és a mit kivírok

Méltán enyém.

Nem a miénk. Egy világváros ezer és ezer lakói pl. keresetüknek jelentékeny részét a társadalom rendelkezésére kénytelenek bocsátani. De megtesszük, mert a kötelezettség általános és mert csak így válik lehetségessé, hogy a társadalomnak legszegényebb tagja is a bérelt embererő és hódított természetű nagy száma felett rendelkezék. Az osdolai lakónak levelét 10 krajczárért elviszik New-Yorkba; e levél szállításához mindannyian hozzájárulunk és viszont az ottani lakosnak is van része benne, hogy a mi levelünket 10 krajczárért Peckingbe viszik. Ezen intézményekre — az úgynevezett *productiv* intézményekre — legszivesebben költségek, mert a közös alapon kifejtett kölcsönös támogatás az egyes javára szolgál. Csak képzeljük el, mily kedvtelen volna az élet, ha rögtön nélkülözünk kellene mindazt, a mivel az utolsó

Hyghflyer norfolki, g) Gidran XXXIV., h) Furioso XII., i) Nonius XII., h) Northstar és i) Nonius XVI. 30 fit. A többi mzőhegyesi törzsmén fed. dija 20 fit. IV. A fogarasi ménesben a) Favory I. és b) Neapolitano 30 forint, c) Pluto Palermo, d) Incitato és e) Favory V. 20 forint. Figyelmeztetnek egyuttal a belföldön tenyésztett angol telivér kanczák tulajdonosai, a telivér honosítása érdekében nyújtott ama kedvezményre, mely szerint minden belföldön tenyésztett apától vagy anyától származó és magyar honpolgár tulajdonát képező telivér kancza, mely államdíjban nyertes volt, valamint szintén minden magyar honpolgár tulajdonában lévő, belföldön tenyésztett telivér kancza, melynek ivadéka államdíjat nyert, élethossziglan a kisbéri és mzőhegyesi állami ménesekben létező importált angol telivérmenek által feleáron, bármely belföldön tenyésztett angol telivér törzsménje által pedig ingyen földöztetik. A fedezetés iránti bejelentések a kisbéri ménesekre nézve legkésőbb f. é. decz. 12-ig, a többi méneseknél pedig a legközelebbi fedezetési idény beálltáig bármikor történhetnek, az illető ménes parancsnokainál.

Elyelt kés. Egy tehén hegyes kést nyelt le. Mintegy öt hétre rá, egyszerre hatalmasan elbődült, lerogyott s elhullott. Bonczolatkor Dr. Schmidt tartom. á. o. a szivburkot alvadtt vérrel teltek s a véralvadékban a hegyes kést találta, melynek hegye a bal szivgyomrocs falzatába hatolt vala. A szivburok a rekeszizommal s ez a bendővel össze volt növe.

Foghijas ló. Heller ker. á. o. közlé, hogy egy 2 és fél éves csikót volt alkalma látni, melynek mellső metszfoga mind hiányzott. Az állközötti (kis áll-) csontok fogmedri

harmincz év annyira elkényeztetett, hogy igényt tartunk reá, mint éhség a kenyérre.

Emberszeretet sugalmát követve, az úgynevezett *inproductiv* intézetektől sem vonjuk meg osztályrészünket. Gondját viseljük árváknak és aggoknak, gondoskodunk tébolyodottakról és elhagyatottakról. Igaz, hogy mindezen intézetek haszna nem oly kézzel fogható; de kik teljesen *inproductiv* költségnek tartják, gondolják meg, hogy mindezen intézmények a sújtott körök küzdelmét mennyire könnyítik. Sőt közléről nézve, még a kölcsönösségre is reá akadunk, mert szükség esetén mindezen intézetek kapuja előttünk is tárva van. Óvjon meg tőle a sors kegye. De köd lepte el nem egyszer a lángelmét és aggápdában végezte életét, kit születése csipkeborított bölcsőben talált.

Csak egy áldozat van, melyet még a legjózanabb néposztón is csak vonakodva visz a közoltárra, mert érti ugyan a kölcsönösség minden fáját és nemét, de ezeket minél inkább érti, annál kevésbé tud abban hasznot látni, hogy a nagy népcsaládnak egyik tagja küzdelme javát és küzdői zömét ugyanazon család másik tagja *ellen* pazarolja. Vigasztalnak szebb jövővel; de lelkünk nem elég

széle sík vala; míg a hátsó állsontban a fogak rendesen ki voltak fejlődve. A tulajdonos állítása szerént az állat ezen hiánynyal született.

Hamburgban 1877-ben a központi marhapiacson 67,964 drb szarvasmarha, 160,644 juh, 1747 borju és 3210 drb disznó volt eladásra kiállítva.

Értesítés a keleti marhavész állásáról s egyéb ragályos és járványos állati betegségekről, november hó 22-től bezárólag november hó 30-ig.

1. Magyarország területe vészmentes.
2. Horvát-Szlavonországban uralg a marhavész a károlyvárosi alispánság területén Zamrsje, Budrovci, Skupica, Lug és Maletic községekben; a krapina-topliczai alispánság területén Dubrava és Cret községekben; a jastrebarskai alispánság területén Grandicbreg és Melin községekben; végül a zágrábi alispánság területén Cucerje és Slanovec községekben. Megszűnt a marhavész a jastrebarskai alispánság területén Jaska, Breznik, Pavlovcan, Gorniki és Kozhkovo községekben.

2. A horvát-szlavon katonai határőrvidéken uralg a marhavész a rakováci kerületben Mekuse, Felsőtrebinje, Svarca, Zágrád, Tusilovic és Mrzlopoljek községekben; a kostanjevaci kerületben Drage és Radatovici községekben; az ogulini kerületben Józsefvölgy, Ponikve, Generalskistol, Klanal és Susnjeveselo községekben; végül a rakovicai kerületben Ljeskovac községben.

3. A fiumei tengerészeti hatóságának távirati jelentése szerint Fiumében és vidékén az állategészségi állapot teljesen kielégítő.

bátor arra, hogy helyt adjon a kába reménynek, bármennyire feszül is keblünk minden idegszála az igaz népszabadság ama napját álmodva, a melyen gazdaságnak és kereskedelemnek, iparnak, művészetnek és tudománynak jutna osztalékul mindaz, a mit ma szuronyhegyre tűzünk, a mivel ágyúk torka nem lakik jól soha.

Ugyancsak a létfeltételekhez való viszonyunkban leljük okát annak, hogy ma nehezebben küzdünk mint tegnap és holnap talán még nehezebb küzdelemre ébredünk. Tudva és nem tudva mindenben oda iparkodunk, hogy újabb és újabb feltételeket teremtsünk. Ezen folyamatos változashoz alkalmazkodik a *küzdelem hevessége és módja*, e szerint fejlődik tetterőnek is, úgy hogy a feltételek változása és a küzderők fejlődése között, önkénytelenül bizonyos *részarányosság* jó létre. Rendes körülmények között egyik a másikkal lépést tart és a jövő készen talál.

E tényekkel szemben két körülmény jön tekintetbe. Először hogy az újabb idő haladása a feltételeket annyiszor és oly rögtön módosította, hogy a jelen minket egész készen nem talált.

(Folytatása következik)

Megye	Község	Az állatok faja és darabjainak száma	A kór megnevezése	Elhullott vagy gyógykezeltek
Alsó-Fehér Baranya	Nagy-Enyed	1 db sz.marha	lépfene	elhullott
	Harkány	1 „ „	„	„
	Darázs	1 „ „	„	„
	Dárda	1 „ „	„	„
Bács-Bodrog	Baja	2 „ ló	takonykór	kiirtatott
	Dantova	2 „ „	„	„
	Szántova	1 „ „	„	„
	Mohol	1 „ „	„	„
Brassó	Hosszúfalu	1 „ „	„	„
	Prazsmár	1 „ „	„	„
	Szász-Hem.	1 „ sz.marha	lépfene	elhullott
Esztergom	Dágh	1 „ ló	takonykór	kiirtatott
Fehér	Inota	50 „ sertés	lépfene	elhullott
Hajdu	Debreczen	2 „ ló	takonykór	kiirtatott
Háromszék	Futásfalva	1 „ „	„	„
Hunyad	Lupény	1 „ sz.marha	lépfene	elhullott
K.-Küküllő	Sövényfalva	1 „ ló	takonykór	kiirtatott
Komárom	Nagy-Parnak	1 „ sz.marha	lépfene	elhullott
	Komárom	1 „ ló	takonykór	kiirtatott
Mármaros	Bogdán	135 „ juh	himlő	elhullott
	„	58 „ „	„	gyógykez.
Nógrád	Losoncz	1 „ ló	lépfene	elhullott
Nyitra	Szokolca	13 „ sz.marha	tüdővész	„
Pest - Pilis - Solt-Kis-Kun	Uj-Pest	1 „ ló	lépfene	„
	Czinkota	1 „ sz.marha	„	„
	Csomád	1 „ „	„	„
	Alberti	1 „ ló	takonykór	kiirtatott
Somogy	Német-Lád	1 „ „	lépfene	elhullott
Sopron	R.-Szemere	1 „ sz.marha	„	„
	Makkos-H.	1 „ ló	takonykór	kiirtatott
Temes	K.-Sz.-Miklós	1 „ „	„	„
Torontál Vas	VracsevágjTörök-	1 „ sz.marha	lépfene	„
	Kulcsárfalu	1 „ „	„	„
	Perenye	30 „ sertés	„	„
	Felső-Eőr	1 „ sz.marha	„	„
	„	4 „ ló	takonykór	kiirtatott
Zala	Alsó-Eőr	1 „ „	„	„
	Keszthely	1 „ „	„	„
	Dunyakovecz	1 „ sz.marha	lépfene	elhullott

Jegyzet I. A ragályos és járványos állati betegségekre vonatkozólag az 1859. évi 32592. sz. belügyministeri szabályrendelet megfelelő §§-ai alkalmaztatnak.

II. A keleti marhavész kivételével azon ragályos és járványos betegségek, amelyek a múlt heti kimutatásban benforgaltattak és ezen értesítésben elő nem fordulnak, megszünteknek tekintendők.

5. Az osztrák tartományokban uralg a marhavész és pedig: Krainában a leibachi kerületben St.-Veit és Javor községekben; a gurfeldi kerületben Slinovice községben; a littai kerületben Gross-Garber és Martinsdorf községekben; a rudolfswerthi kerületben Gaberje és Korenitka községekben; a tschernembeli kerületben Möttling, Skembuc, Radovica, Maline és Dule községekben; a steini kerületben Podgier községben; továbbá uralg a marhavész Stájerországban a pettaui kerületben St.-Urban községben. Megszűnt a marhavész Krainában a gurfeldi

kerületben Lomno és Jarciverh községekben; a rudolfswerthi kerületben Steinwand, Unterforst és Langenthon községekben; a tschernembeli kerületben Berecavas és Selo községekben; Stájerországban a pettaui kerületben Murek községben. Ujjólag kiűtött a marhavész Krainában a rudolfswerthi kerületben Korenitka községben; a tschernembeli kerületben Dule községben és a steini kerületben Podgier községben.

Kelt Budapesten, 1879 évi november hó 30-án.

31009. sz. *A földművelés-, ipar és kereskedelemügyi m. kir. ministerium állategészségrendőri osztálya*

Állatorvosok Zsebnaptára az 1880. évre a legközelebbi napokban jelent meg csinosan kiállítva. Érdekes tartalma *Állategészségügyünk érdekében* Tormay kir. tncsostól; a *tüdővész*: dr. Zlamál trtótól; az 1874. évi XX. trvczikk; a bonczolási eljárás a nagyobb háziállatoknál; a ló korának ismerete áttekintésben, a szarvasmarha kora, a juh- és disznó korának ismerete. — Általános szabályok és jegyzetek a magyar gyógyszerkönyvből; a gyakrabban használt gyógyszerek adagai grmmokban; a vízben oldható testek azon mennyisége, melyet 100 súlyrész víz feloldhat. Mérgek és ellenszereik. Ellési határidők; ivarzás ideje, vemhesség tartama. A szavatossági főhibák. Az új (metrikus) mérték- és súlyrendszer: hoszmérték; a régi ló- (marok) mérték egyenértékei; terület-, köb- és ürmérték; súlymérték. A gramm-rendszer a rendelvényekre vonatkoztatva; a régi súlymérték adagainak milyen új súlymennyiség felel meg. — A nmélt. földm., ipar- és keresk. ministerium állategészségügyrendőri osztálya. A m. k. állatorvosi tanintézet személyzete. A m. k. veszteglési intézetek. Állatorvosok névjegyzéke: országos, hatósági, városi, s a Magyar- és Erdélyhonban működő magán állatorvosok névjegyzéke. Továbbá több mindenkinek czélszerű hirdetés. Kapható a Naptár ifj. Nagel Ottonál utánvétre vagy 1 firt 65 kr. beküldése mellett portomentesen.

Lapunk múlt számában a 174. oldalon a véleményben, az első tört hasábon alulról 4-ik sorban a zárjegyen ez van (pl. zsiros testek lenyelése), kérjük ezt így javítani: szűrős testek lenyelése.

Szerkesztői közlemények:

Z. . . a N . . . r úrnak B.-Hunyad. A hozzám levélben intézett kérdésre feleletül: Dr. Zlamál tr. különös állatkór- és gyógytanának (kapható 5 firt 50 kr. az Eggenberger-féle v. ifj. Nagel könyvkereskedésében 529—533. lapjára utalunk. *A szerk.*

F. . . r Z. úrnak Siklós. A lap pontos szétküldése iránt intézkedtünk; a lap úgy jelen meg, mint azelőtt, csak útközben tévedhet az el, a mi mindennapos dolog. Kérjük azért csak bátran reclamálni, mi szívesen pótoljuk a hiányt, míg van mivel. *A k. h.*